

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Ministeriö • 2021:34

Julkiset hankinnat yhteiskunnan tärkeiden kehitystavoitteiden toteutuksessa

Suunnitelma innovatiivisten julkisten
hankintojen käytön lisäämiseen, palvelujen
kehittämiseen sekä kestävään kasvuun

Julkiset hankinnat yhteiskunnan tärkeiden kehitystavoitteiden toteutuksessa

Suunnitelma innovatiivisten julkisten
hankintojen käytön lisäämiseen, palvelujen
kehittämiseen sekä kestäväan kasvuun

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

© 2021 tekijät ja työ- ja elinkeinoministeriö

ISBN pdf: 978-952-327-781-6

ISSN pdf: 1797-3562

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

Julkiset hankinnat yhteiskunnan tärkeiden kehitystavoitteiden toteutuksessa

Suunnitelma innovatiivisten julkisten hankintojen käytön lisäämiseen, palvelujen kehittämiseen sekä kestäväan kasvuun

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2021:34**Teema**

Ministeriö

Julkaisija Työ- ja elinkeinoministeriö**Tekijät** Jaana Räsänen ja Kirsti Vilén
Kieli Suomi**Sivumäärä** 28**Tiivistelmä**

Julkisia hankintoja tehdään noin 35 miljardilla eurolla vuodessa, joka on noin 15 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta. Tätä taloudellisesti merkittävää osaa julkisen sektorin toiminnasta on tärkeä hyödyntää keinona vauhdittaa yhteiskunnan ja talouden kehitystä kohti kestäväa kasvu.

Pääministeri Marinin hallitusohjelma sisältää strategisen tavoitteen, jonka mukaan Suomi tunnetaan teknologisen kehityksen, innovatiivisten hankintojen ja kokeilukulttuurin edelläkävijänä. Tavoitteen toteuttamiseksi lisätään innovatiivisten hankintojen käyttöä ja kehitetään sitä kautta palveluja, luodaan kasvuja ja mahdollistetaan referenssimarkkinoiden kehittymistä. Hallitusohjelma sisältää myös tavoitteen innovatiivisten hankintojen määrään kasvattamisesta 10 prosenttiin julkisista hankinnoista vaalikauden loppuun mennessä.

Hallitusohjelmatavoitteiden sekä kansallisen hankintastrategian innovaatiotavoitteiden toteuttamiseksi työ- ja elinkeinoministeriö on yhteistyössä sidosryhmien kanssa laatinut innovatiivisten julkisten hankintojen toimenpidesuunnitelman.

Innovatiivisella julkisella hankinnalla tarkoitetaan uuden tai merkittävästi parannetun tavaran tai palvelun hankintaa, jolla parannetaan julkisen palvelun tuottavuutta, laatua, kestävyyttä ja/tai vaikuttavuutta. Suurimmat haasteet käytännön toimeenpanossa liittyvät hankintojen osaamiseen ja johtamiseen, hankintojen hyödyntämiseen strategiatavoitteiden toteutuksessa ja yhteistyöhön yritysten kanssa.

Suunnitelma koostuu kahdesta toimenpidekokonaisuudesta:

- 1) Innovatiivisten julkisten hankintojen edistäminen yhteistyötä, rakenteita ja toimintamalleja kehittämällä
- 2) Hankintojen osaamisen ja johtamisen parantaminen sekä yritysryhmiä kehittäminen (KEINO-osaamiskeskus)

Suunnitelma on valmistunut heinäkuussa 2020.

Asiasanat ministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, hallinto, julkiset hankinnat, palvelujen kehittäminen, uudistaminen, kestävä kasvu, julkinen sektori, yritykset, innovaatiot, innovatiiviset julkiset hankinnat, KEINO osaamiskeskus, kestävyys, kestävät julkiset hankinnat, KEINO osaamiskeskus

ISBN PDF 978-952-327-781-6**ISSN PDF** 1797-3562**Julkaisun osoite** <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-781-6>

Offentliga upphandlingar vid genomförandet av viktiga utvecklingsmål för samhället

Plan för ökad användning av innovativa offentliga upphandlingar, utveckling av tjänster och hållbar tillväxt

Arbets- och näringsministeriets publikationer 2021:34		Tema	Ministeriet
Utgivare	Arbets- och näringsministeriet		
Författare	Jaana Räsänen och Kirsti Vilén		
Språk	Finska	Sidantal	28
Referat			
<p>Offentliga upphandlingar görs för cirka 35 miljarder euro per år. De offentliga upphandlingarnas andel av Finlands bruttonationalprodukt är 15 procent. Det är viktigt att denna ekonomiskt viktiga del av den offentliga sektorns verksamhet också utnyttjas som ett sätt att påskynda samhällets och ekonomins utveckling mot hållbar tillväxt.</p> <p>Statsminister Marins regeringsprogram innehåller ett strategiskt mål: Finland är känt som ett föregångarland när det gäller teknisk utveckling, innovationsrelaterad upphandling och försökskultur. För att nå målet ska fler innovationsrelaterade upphandlingar göras så att tjänster utvecklas, tillväxt skapas och utveckling av referensmarknaden möjliggörs. Regeringsprogrammet innehåller även ett mål om att volymen av innovationsrelaterade upphandlingar ska ökas till tio procent av de offentliga upphandlingarna fram till slutet av valperioden.</p> <p>För att uppnå målen i regeringsprogrammet har en åtgärdsplan beretts under ledning av arbets- och näringsministeriet i samarbete med andra intressentgrupper. Genom planen genomförs också innovationsmålen i den nationella upphandlingsstrategin.</p> <p>Med innovativ offentlig upphandling avses upphandling av en ny eller avsevärt förbättrad vara eller tjänst som förbättrar den offentliga tjänstens produktivitet, kvalitet, hållbarhet och/eller effektivitet. De största utmaningarna i genomförandet gäller kompetens och ledning vid upphandling, utnyttjande av upphandlingar i genomförandet av strategimålen och samarbete med företagen.</p> <p>Det finns två åtgärdsdelar i planen:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Främjande av innovativa offentliga upphandlingar genom utveckling av samarbete, strukturer och verksamhetsmodeller2) Förbättring av kompetens och ledning av upphandlingar samt utveckling av företagssamarbete <p>Planen slutfördes i juli 2020.</p>			
Nyckelord			
ministeriet, arbets- och näringsministeriet, förvaltning, offentlig upphandling, utveckling av tjänster, förnyelse, hållbar tillväxt, offentlig sektor, företag, innovationer, innovativ offentlig upphandling, KEINO kompetenscentrum, hållbar, hållbar offentlig upphandling, KEINO kompetenscentrum			
ISBN PDF	978-952-327-781-6	ISSN PDF	1797-3562
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-781-6		

The public procurement as an instrument in implementing society's important development objectives

Action plan for increasing the use of innovative public procurement, developing services and promoting sustainable growth

Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2021:34		Subject	Ministry
Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland		
Authors	Jaana Räsänen and Kirsti Vilén		
Language	Finnish	Pages	28
Abstract			
<p>The value of public procurement in Finland is approximately EUR 35 billion annually. Because public procurement represents 15% of Finland's gross domestic product, it is important to turn this economically significant public sector activity into a driver of social and economic development towards sustainable growth.</p> <p>Programme of Prime Minister Marin's Government includes a strategic objective: Finland will be known as a front runner in technological advances, innovative procurement and the culture of experimentation. To fulfil this objective, action will be taken to increase innovative procurement and thereby to improve services, generate growth and enable the creation of a reference market. The Government Programme also includes the objective of increasing the share of innovative procurement to 10 per cent of all public procurement by the end of the parliamentary term.</p> <p>The Ministry of Economic Affairs and Employment has led the preparation of an action plan in cooperation with other stakeholders to implement the objectives of the Government Programme and the innovation objectives of the national procurement strategy.</p> <p>Innovative public procurement refers to the procurement of new or significantly improved goods or services that can help to enhance the productivity, quality, sustainability and/or effectiveness of public services. Key challenges in implementation are linked to procurement competence and management, linking procurement with the implementation of strategy objectives and cooperation with companies.</p> <p>The action plan consists of two packages of measures:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Promoting innovation procurement by developing cooperation, structures and operating models 2) Improving skills and management related to procurement and developing cooperation with companies (KEINO Competence Centre) <p>Action plan was completed in July 2020.</p>			
Keywords			
ministry, Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland, administration, Public procurement, development of services, renewal, sustainable growth, public sector, companies, innovations, innovative public procurement, KEINO competence center, sustainability, sustainable public procurement, KEINO competence center			
ISBN PDF	978-952-327-781-6	ISSN PDF	1797-3562
URN address	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-781-6		

Sisältö

1	Innovatiiviset julkiset hankinnat – väline vaikuttavuuteen, uudistumiseen ja kasvuun	7
2	Hallitusohjelman tavoitteet	9
3	Muutostavoite ja hankintojen läpileikkaavat tavoitteet	11
4	Toimenpidekokonaisuudet	15
5	Tarvittavat voimavarat (resurssit ja rahoitus)	25
6	Suunnitelman toimeenpanon ohjaus ja tuki	26
7	Hallitusohjelman tavoitteiden seuranta ja vaikuttavuus	27
8	Suunnitelman valmistelu	28

1 Innovatiiviset julkiset hankinnat

– väline vaikuttavuuteen, uudistumiseen ja kasvuun

Innovatiivisten julkisten hankintojen määrän kasvattaminen kymmeneen prosenttiin kaikista hankinnoista edellyttää valtio- ja kuntasektorin laajaa sitoutumista hankintojen hyödyntämiseen uusien ratkaisujen kehittämisessä, muutoksia hankintojen johtamisessa ja resursoinnissa sekä osaamisen parantamista.

Innovatiivisella julkisella hankinnalla tarkoitetaan uuden tai merkittävästi parannetun tavaran tai palvelun hankintaa, jolla parannetaan julkisen palvelun tuottavuutta, laatua, kestävyyttä ja/tai vaikuttavuutta.¹ Innovatiivisilla julkisilla hankinnoilla voidaan edesauttaa esimerkiksi vähäpäästöisten teknologioiden kehitystä, ottaa käyttöön uusia digitaalisia ratkaisuja, jotka parantavat sosiaali- ja terveystaloutta sekä vauhdittaa kiertotaloudessa tarvittavien liiketoimintamallien kehittämistä. Samalla julkinen sektori kannustaa yrityksiä t&k- ja innovaatiotoimintaan, nopeuttaa uusien ratkaisujen leviämistä ja yritysten kasvua. Hankkimalla laajasti uusia ratkaisuja, julkinen sektori voi edistää referenssimarkkinoiden ja viennin kehitystä. Innovaatioihin tähtäävien hankintojen lisäämisellä on myönteinen vaikutus tavoiteltaessa hallitusohjelman tavoitetta t&k -panostusten nostamiseksi neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä.

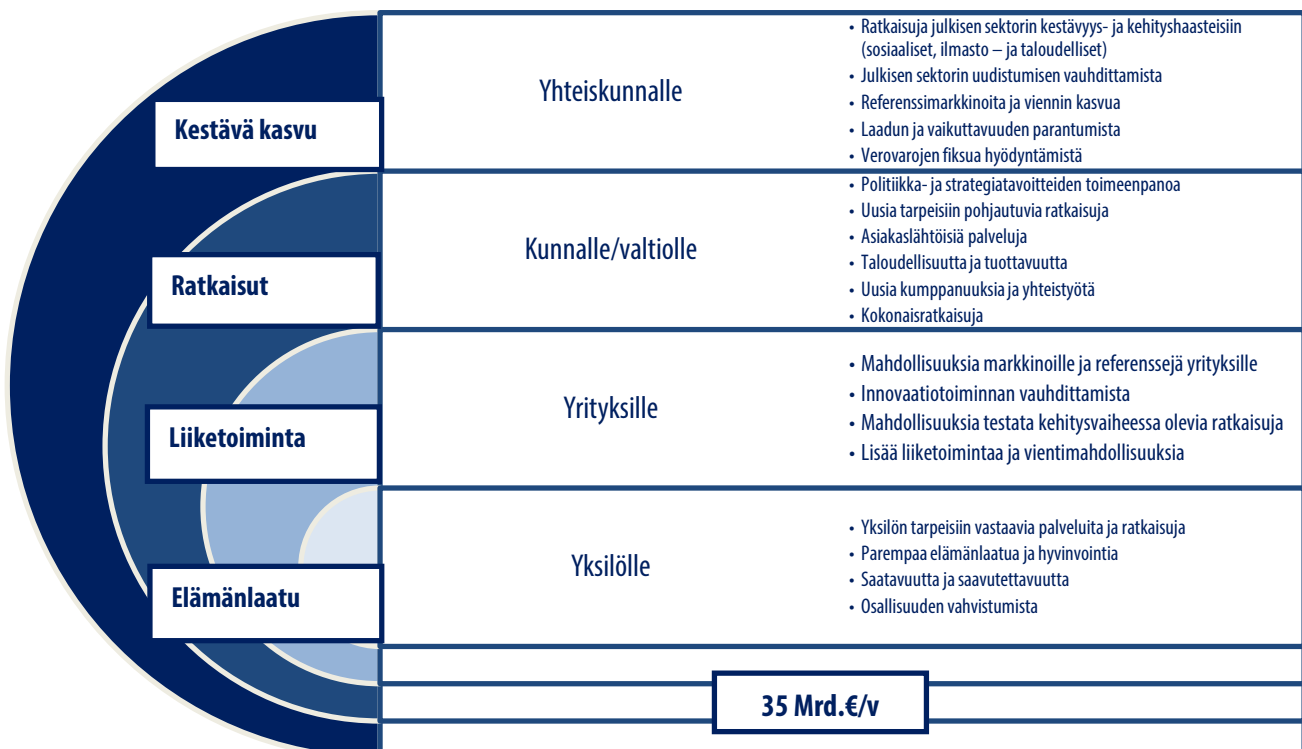
Ilmastomuutos, digitaalisuus ja datan hyödyntäminen ovat tällä hetkellä maailmanlaajuisesti merkittäviä talouteen, yhteiskuntaan ja innovaatiotoimintaan vaikuttavia muutosvoimia. Ne koskettavat myös mitä suurimmassa määrin julkista sektoria, joka voi omalla toiminnallaan ohjata muutosta haluttuun suuntaan. Innovaatioiden ja kestävien ratkaisujen hankkiminen tukee osaltaan julkisen talouden kestävyyttä, tuottavuutta ja työllisyystavoitteita. Covid-19 pandemian vaikutukset yhteiskuntaan ja talouteen asettavat julkisen sektorin suurien haasteiden eteen. Innovatiiviset julkiset hankinnat tarjoavat keinoja haitallisten yhteiskunnallisten vaikutusten estämiseen ja vähentämiseen sekä poikkeustilanteesta syntyvien pidemmän aikavälin mahdollisuuksiin tarttumiseen.

¹ Valovirta ym. 2017: Innovatiiviset julkiset hankinnat – määrittely, mahdollisuudet ja mittaaminen. Valtioneuvosto.

Suomessa on jo useita vuosia luotu edellytyksiä ja kannusteita innovatiivisten hankintojen tekemiseen. Sipilän hallituksen (2015-2018) tavoitteena oli, että julkisista hankinnoista viisi prosenttia olisi innovatiivisia. Tavoitteen toteutusta tukemaan käynnistettiin Kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskus KEINO (3/2018-5/2021). Sen toiminnasta on jo lyhyessä ajassa saatu paljon myönteisiä kokemuksia ja tuloksia. Lisäksi Business Finlandille osoitettiin rahoitusta vuosille 2018-2019 innovatiivisten julkisten hankintojen edistämiseen. KEINO teki vuonna 2018 ensimmäisen kansallisen innovatiivisten julkisten hankintojen määrän mittaamisen. Kyselyn perusteella innovatiivisten hankintojen määrä oli tuolloin viisi prosenttia.

Innovatiivisilla julkisilla hankinnoilla tavoitellaan monenlaisia myönteisiä vaikutuksia yhteiskunnan eri tasoilla

Julkisia hankintoja tehdään vuodessa noin 35 miljardilla eurolla. Kuntien ja kuntayhtymien osuus tästä on 2/3 osaa eli noin 23 miljardia euroa ja valtiosektorin osuus 1/3 osaa eli noin 12 miljardia euroa. Julkisten hankintojen osuus Suomen bruttokansantuotteesta on 15 prosenttia. On tärkeää, että tämä taloudellisesti merkittävä osa julkisen sektorin toimintaa hyödynnetään myös keinona vauhdittaa yhteiskunnan ja talouden kehitystä kohti kestävää kasvua.

2 Hallitusohjelman tavoitteet

Hallitusohjelman luku 3.4. Elinvoimainen Suomi sisältää strategisen tavoitteen, jonka mukaan Suomi tunnetaan teknologisen kehityksen, innovatiivisten hankintojen ja kokeilukulttuurin edelläkävijänä. Julkisilla hankinnoilla vahvistetaan teknologista kehitystä, mutta myös laajemmin kestävästä kehitystä, innovatiivisuutta sekä elinkaaritaloudellisuutta. Innovatiiviset julkiset hankinnat nähdään tärkeänä tapana edistää yhteiskunnallisten kehitystavoitteiden kuten sosiaalisten, ilmasto- ja kestävästä kehityksen tavoitteiden toteutumista sekä tukea julkisen sektorin uudistumiskykyä.

Hallitusohjelman tavoitteet ja toimenpiteet:

1. Lisätään innovatiivisten hankintojen käyttöä ja kehitetään sitä kautta palveluja, luodaan kasvua ja mahdollistetaan referenssimarkkinoiden kehittymistä.
2. Kasvatetaan innovatiivisten hankintojen määrää 10 prosenttiin julkisista hankinnoista vaalikauden loppuun mennessä. Seurataan tavoitteen toteutumista vuositason tasolla.
3. Sovitaan valtioneuvoston yhteisistä tavoitteista ja konkreettisista linjauksista sekä lisätään ministeriöiden välistä käytännön yhteistyötä.
4. Edistetään sosiaalisten, ilmasto- ja kestävästä kehityksen tavoitteiden toteutumista julkisten hankintojen kautta.
5. Panostetaan julkisten hankintayksiköiden osaamiseen koulutuksen ja parhaiden käytäntöjen levittämisen avulla.
6. Selvitetään mahdollisuudet hajauttaa innovatiivisten hankintojen riskiä laajemmalle esimerkiksi riskirahastojen perustamisen kautta.

Hallitusohjelmassa on lisäksi useita sektori- ja muita yksityiskohtaisia tavoitteita ja toimenpiteitä julkisten hankintojen osalta.

Hallitusohjelman tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että innovatiivisia julkisia hankintoja hyödynnetään aktiivisesti yhteiskunnan tärkeiden kehitystavoitteiden toteutuksessa ja systeemin muutoksen vauhdittamisessa kehittämällä uusia ratkaisuja yhteistyössä yritysten kanssa liiketoimintamahdollisuuksia luoden. Merkittävät yhteiskunnalliset kehitystavoitteet ovat kunta- ja valtiosektorilla yhteisiä, vaikka keinot niihin pääsemiseksi vaihtelevat eri toimijoilla, toimialoilla ja sektoreilla, samoin lähtötilanne ja kunnianhimon taso. Olennaista on se, miten julkinen sektori pystyy konkretisoimaan ylätasoon tavoitteet innovatiivisiksi hankinnoiksi.

Uusien ratkaisujen ja teknologioiden kehittäminen vaatii usein pitkäjänteistä kehitystyötä ja yritykset tarvitsevat selkeän näkymän tulevasta uusien ratkaisujen kysynnästä investointipäätösten tekemiseksi. Julkisen sektorin selkeä viesti siitä, että ne ovat omalta osaltaan sitoutuneita hankkimaan uusia ratkaisuja, kannustaa yrityksiä investoimaan t&k- ja innovaatiotoimintaan ja tekemään myös tarvittavat tuotannon investointipäätökset.

Innovatiivisten julkisten hankintojen mittaamisen ja seurannan kehittäminen on tärkeää politiikkatoimien ja yksittäisten hankintojen vaikuttavuuden arvioimiseksi ja oppimisen mahdollistamiseksi. Vaikutusten osoittaminen on tehokas keino edistää innovatiivisten julkisten hankintojen käyttöä.

Suunnitelma on valmisteltu yhteistyössä ministeriöiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Sen valmistelussa on hyödynnetty aiemmasta kehittämistyöstä saatuja oppeja ja kokemuksia, kansallisen hankintastrategiavalmistelun tilannekuvatyötä sekä muita kansallisia ja kansainvälisiä selvityksiä.

3 Muutostavoite ja hankintojen läpileikkaavat tavoitteet

Jokainen kunta, kuntayhtymä ja valtiosektorin toimija on merkittävä muutoksentekijä kohti kehittyvää ja kestävää yhteiskuntaa. Tärkeää innovatiivisten julkisten hankintojen lisäämisessä on organisaatioiden pitkäjänteinen sitoutuminen muutokseen ja sitä tukevat konkreettiset toimet. Hankintayksiköiden tulee tehdä toimintansa ja hankintojensa järjestelmällinen ja kriittinen arviointi ja varmistaa, että ne kannustavat yhteistyöhön ja uusien ratkaisujen kehittämiseen ja käyttöönottoon. Vaikutusten kannalta on tärkeää, miten innovaatiomyönteisesti kunnat ja valtiosektorin hankkijat toteuttavat strategisesti merkittävimpiä hankintojaan.

Muutoksen aikaansaaminen edellyttää, että valtio, kunnat ja kuntayhtymät

- sitoutuvat hyödyntämään innovatiivisia julkisia hankintoja keinona toteuttaa strategisia tavoitteita ja aikaansaada vaikuttavuutta
- tekevät tarvittavat muutokset hankintojen johtamiseen ja resursointiin
- parantavat innovatiivisten julkisten hankintojen osaamista ja kyvykkyyksiä
- asettavat konkreettisia ja mitattavia tavoitteita sekä seuraavat niiden toteutumista
- edistävät yritysyhteistyötä sekä strategisia kumppanuuksia ja kokeiluja (valtion ja kuntasektorin välillä, kuntien välillä sekä yritysten ja tutkimusorganisaatioiden kanssa)

Hiilineutraalisuus, palvelujen ja prosessien digitalisointi ja datan hyödyntäminen

Tämän hetkiset tärkeät muutosvoimat eli hiilineutraalisuustavoite, palvelujen ja prosessien digitalisointi ja datan hyödyntäminen vaikuttavat lähes kaikkiin yhteiskunnan ja talouden aloihin sekä siten myös julkiseen sektoriin ja hankintoihin läpileikkaavasti. Eri alojen digitalisaatio- ja dataratkaisujen sekä kestävyystavoitteiden toteutuksessa voidaan hyödyntää innovatiivisia hankintoja, mutta ne myös voivat synnyttää merkittäviä kerrannaisvaikutuksia systeemisten muutosten seurauksena. Olennaista on tunnistaa ja hyödyntää nämä mahdollisuudet. Näihin poikkileikkaaviin tavoitteisiin liittyy huomattavia innovaatio- ja yhteistyömahdollisuuksia.

Hiilineutraali Suomi 2035

Hallituksen tavoite ”Suomi hiilineutraali 2035” edistäminen innovatiivisten julkisten hankintojen avulla tarkoittaa kokonaisvaltaisempia ratkaisuja, joilla pystytään saamaan aikaan laajempaa vaikuttavuutta ja systeemitason muutosta. Tällainen on esimerkiksi kunnan koko energiankulutuksen hallinta digisovellusten avulla, jossa hankinta tuo merkittävän parannuksen kunnalle, mutta samalla sillä on myös yhteiskunnallista vaikutusta.

Hiilineutraalisuutta voidaan edistää hankinnoilla vähentämällä energian ja materiaalien käyttöä tuotteen, palvelun tai rakennuksen koko elinkaaren aikana ja kannustaa uusien puhtaiden ja älykkäiden ratkaisujen kehittämiseen sekä käyttöönottoon. Uudet digitaaliset ratkaisut yhdistettynä muihin teknologioihin osaltaan parantavat ohjausta sekä edistävät energian älykästä käyttöä ja lisäävät todennetun elinkaaritiedon saatavuutta.

Hiilineutraalisuustavoitteiden osalta on keskeistä ymmärtää, missä määrin hiilineutraalisuustavoitteiden saavuttamiseen voidaan vaikuttaa hankintojen kautta kullakin toimialalla. Tällöin on olennaista selvittää, mistä hankinnoista suurimmat päästöt syntyvät ja tarkentaa sen pohjalta toimialakohtaisia tavoitteita. Tämä edellyttää lähtötilanteen analysointia hankinnan suunnitteluvaiheessa. Karkeallakin tasolla olevat tuoteryhmäkohtaiset hiilijalanjälkitiedot voivat auttaa suuntaamaan ja priorisoimaan toimintaa eniten päästöjä aiheuttaviin ja siten päästövähennyspotentiaalia omaaviin kohteisiin. Julkiset hankinnat toimivat aina yhdessä muiden ohjauskeinojen kanssa ja potentiaali vaikuttaa markkinoihin on tapauskohtaista.

Palvelujen ja prosessien digitalisointi

Digitalisaation hyödyntämisessä julkisella sektorilla tavoitteena on asiakaslähtöiset, laadukkaammat ja vaikuttavammat palvelut. Digitaaliset ratkaisut ovat avainasemassa talouden ja ympäristön kestävyystavoitteiden saavuttamisessa.

Digitalouden teknologiat (internet, tekoäly, virtuaalitodellisuusteknologiat, robotiikka, lohkoketjuteknologia sekä massadata ja siihen liittyvä analytiikka sekä alusta- ja ohjelmistoratkaisut) mahdollistavat kokonaan uudenlaisten tuotteiden, palveluiden ja toimintamallien käyttöönottoa julkisella sektorilla. Esimerkiksi erilaisten toiminnanohjausjärjestelmien avulla voidaan digitalisoida prosesseja jätehuollosta kulttuurin tuotantoon.

Datan hyödyntäminen

Yhteiskunta toimii enenevässä määrin tiedon ja niistä muodostettujen ja palvelujen varassa. Julkinen sektori on suuri datan kerääjä ja hyödyntäjä. Data on myös keskeinen innovaatiotoiminnan lähde ja ajuri. Tehostamalla ja helpottamalla datan tuotantoa, analysointia ja hyötykäyttöä voidaan lisätä sen arvoa, parantaa palvelujen laatua sekä luoda

mahdollisuuksia uudelle liiketoiminnalle. Tekoäly avaa datan analysoinnille ja hyödyntämiselle mittavia mahdollisuuksia, mutta samalla se asettaa sen hyödyntämiselle uusia vaatimuksia. Alusta- ja rajapintaratkaisut, jotka mahdollistavat datan keräämisen, jalostamisen ja hyödyntämisen ovat tärkeässä asemassa innovaatiotoiminnassa.

Kansalliset kokonaisratkaisut välineenä systeemisessä muutoksessa ja liiketoimintaekosysteemien edistämisessä

Hankintojen hyödyntäminen kansallisten kokonaisratkaisujen kehittämiseen yksittäisten ratkaisujen hankinnan sijasta on olennainen osa hankintojen vaikuttavuutta sekä yritysten kannusteita. Kokonaisratkaisujen kehittäminen luo samalla kansainvälisesti kiinnostavia referenssimarkkinoita ja edistää liiketoimintaekosysteemien syntymistä.

Jotta tällaisia kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäviä kokonaisratkaisuja kehittyisi ja syntyisi, tarvitaan usein julkisen sektorin kaltaista merkittävää ensiasiakasta. Kansallisen tason kokonaisratkaisuilla voidaan edistää myös systeemistä muutosta. Systeemisellä muutoksella tarkoitetaan toimintamallien, rakenteiden ja näiden vuorovaikutusten samanaikaista muutosta, joka johtaa merkittävästi parempaan hyvinvointiin ja kestävään kehitykseen.

Kokonaisratkaisulla tarkoitetaan esimerkiksi yhteistyössä syntyviä rakenteita, määrittelyjä ja toimintamalleja, jotka luovat pohjan (digitaalisille) toiminnanohjausjärjestelmille. Kokonaisratkaisun ominaispiirteitä ovat yhteen toimivat ratkaisut ja yhteiset rajapinnat. Nämä osaltaan mahdollistavat palveluistumisen, ekosysteemien hallinnan ja markkinapaikkojen luomisen.

Kansallisten kokonaisratkaisujen edistäminen edellyttää, että julkinen sektori on merkittävä asiakas asianomaisella liiketoiminta-alueella ja että julkisella sektorilla on kykyä ja halua edesauttaa uusien kokonaisratkaisujen sekä markkinoiden kehittymistä. Niihin liittyy usein yksittäistä hankintaa suurempi riski, uusien toimintamallien käyttöönottoa ja ne voivat jossain tapauksissa myös edellyttää muutoksia sääntelyssä. Lisäarvoa ne tuottavat vaikuttavampina julkisina palveluina. Yrityksille kokonaisratkaisujen myötä kehittyvä suurempi markkina on yksittäistä hankintaa kiinnostavampi ja ne luovat yrityksille kannusteita t&k- ja innovaatiotoimintaan.

Yksittäisellä organisaatiolla ei välttämättä ole näkemystä, osaamista, resursseja, mahdollisuuksia eikä motivaatiota kansallisen tason ratkaisujen luomiseen ja edistämiseen. Haasteena myös on, että kansallisten ratkaisujen synnyttäminen tarkoittaa usein sektorirajojen ylittämistä. Lisäksi tällaisten hankintojen hyödyt ja kustannukset voivat jakautua sekä valtiolle että kunnille eivätkä toimijat ole välttämättä halukkaita maksamaan toisen saamista hyödystä.

Olennaista kokonaisratkaisujen kehittämisessä on, että tarpeita tunnistetaan, kehitetään ja toimeenpannaan yhdessä hankintayksiköiden, alueiden ja elinkeinoelämän kanssa. Ministeriöiden ja keskusvirastojen rooli on tukea kokonaiskuvan luomista sekä innovaatio-tarpeiden tunnistamista. Tarpeita voidaan tunnistaa kansallisissa strategia- ja ohjelmapro-
sesseissa. Tällaisia ovat esimerkiksi Aurora AI tekoälyohjelma, kiertotalouden edistämiso-
hjelma, Green Deal –sopimukset, keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma, liikenteen kas-
vuohjelma, terveysalan kasvustrategia ja kaupunkien ekosysteemisopimukset.

Valtiosektorin toimijoista Hansel Oy:llä, Valtorilla ja Senaatti-kiinteistöillä on keskeinen rooli kansallisten kokonaisratkaisujen ja innovaatiotavoitteiden edistämisessä. Esimerkiksi Hansel Oy kilpailuttaa laajoja puitejärjestelyjä, joita hyödyntävät erityisesti valtiosektorin toimijat, mutta myös kunnat. Innovaatiotavoitteita tukevat valinnat tehdään jo kilpailutuk-
sen valmisteluvaiheessa ja onkin tärkeää, että innovaatiotavoitteiden sisällyttämistä keski-
tetysti kilpailutettuihin palveluihin vahvistetaan.

DigiFinland Oy (SoteDigi Oy) on kansallinen julkisen hallinnon digitaalisten ratkaisujen kehittäjäorganisaatio, jonka erityistehtävänä on kehittää ja tukea sosiaali- ja terveyden-
huollon, pelastustoimen sekä muiden toimialojen tuottavuutta ja vaikuttavuutta paranta-
via kansallisia digitaalisia palveluja ja niiden käyttöönottoa. Lisäksi yhtiö edistää julkisen
hallinnon ICT-integraatiota ja yhteentoimivuutta, tiedolla johtamista sekä asiakaslähtöi-
siä ja kustannustehokkaita palveluja ja tulevaisuuden digitalisaatiota. DigiFinland Oy:llä
voi jatkossa olla merkittävää roolia erityisesti sote-alan kansallisten kokonaisratkaisujen
edistäjänä.

4 Toimenpidekokonaisuudet

Tämän suunnitelman toimenpiteillä toteutetaan hallitusohjelman tavoitteita ja vahvistetaan edellytyksiä kunnianhimoiselle innovatiivisten julkisten hankintojen hyödyntämiselle ja niiden määrän kasvattamiseen 10 prosenttiin vaalikauden aikana.

Suunnitelmalla toteutetaan myös Hankinta-Suomi -toimenpideohjelmassa laaditun kansallisen hankintastrategian yhtä kahdeksasta tahtotilasta: ”Hankitaan innovaatioita haasteiden ratkaisemiseksi sekä tehdään hankintoja kokeilevasti ja kehitysmuotoisesti”.

Suunnitelman toimenpidekokonaisuudet:

- A) Innovatiivisten julkisten hankintojen edistäminen yhteistyötä, rakenteita ja toimintamalleja kehittämällä
- B) Hankintojen osaamisen ja johtamisen parantaminen sekä yritysyhteistyön kehittäminen (KEINO-osaamiskeskus)

A) Innovatiivisten julkisten hankintojen edistäminen yhteistyötä, rakenteita ja toimintamalleja kehittämällä

Innovatiivisten julkisten hankintojen määrän kasvattaminen ja niiden hyödyntäminen yhteiskunnallisten kehitystavoitteiden toteutuksessa edellyttää kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen osaamisen ja strategisen johtamisen parantamisen lisäksi myös enemmän yhteistyötä, yhteisiä kansallisia rakenteita ja vaikuttavampia toimintamalleja.

Kuntasektorin rooli innovatiivisten julkisten hankintojen edistämässä on merkittävä sekä euromääräisen volyymin että toimintojen vaikuttavuuden osalta. Kuntien hankinnoilla on suoria vaikutuksia kuntalaisten arkeen, toimintaedellytyksiin ja hyvinvointiin. Hankinnoilla on myös vaikutuksia kuntien elinvoimaan ja niillä voidaan tukea kuntien elinkeinopoliittisia tavoitteita.

1) Toimeenpannaan kansallisen hankintastrategian innovatiivisten julkisten hankintojen tavoitteet valtioneuvoston periaatepäätöksellä (VNP) (Ministeriöt)

Kansallinen hankintastrategia sisältää seuraavat tavoitteet innovaatioiden edistämiseen:

1. Kehitysmyönteisesti ajatteleva ja rohkeasti toimiva julkinen sektori, joka hyödyntää innovatiivisia julkisia hankintoja kehityshaasteiden ratkaisemisessa
2. Luodaan edellytyksiä julkisen sektorin ja yritysten väliselle yhteistoiminnalle ja vuorovaikutukselle sekä edistetään innovaatiomyönteisen markkinan syntymistä
3. Saadaan aikaan vaikuttavuutta innovatiivisilla hankinnoilla. Lisätään innovatiivisten hankintojen määrää 10 prosenttiin kaikista hankinnoista

Toimenpiteet:

- Valtioneuvosto sitoutuu periaatepäätöksellä kansallisen hankintastrategian tavoitteisiin ml. innovatiivisten julkisten hankintojen tavoitteet. Periaatepäätös valmistellaan VM:n johdolla kesällä 2020.
- Innovatiivisten julkisten hankintojen konkreettiset tavoitteet ja toimet sisällytetään ministeriöiden hallinnonaloilleen laatimiin toimintasuunnitelmiin. Tämän työn tueksi käynnistetään KEINO-osaamiskeskuksen ja valtioneuvoston kanslian tuella osallistava prosessi, jossa määritellään kestävä kehitys ja innovaatioiden edistämisen osalta konkreettisia ja mitattavia tavoitteita. Hyödynnetään toimeenpanossa myös kansallisen hankintastrategian toimeenpanoa varten perustettavaa innovaatioiden edistämisen ryhmää.
- Hyödynnetään keskitettyjen hankintayksiköiden hankintoja ja osaamista muutosvoimana. Hansel Oy:n, Valtorin ja Senaatti-kiinteistöjen kanssa käynnistetään keskustelut syksyllä 2020 innovaatiotavoitteiden sisällyttämiseksi keskitettyihin hankintoihin ja puitejärjestelyihin.
- Ministeriöiden toimintasuunnitelmien laadinnassa huomioitavaa:
 - erilaisten välineiden hyödyntäminen (hankintastrategiat, politiikkastrategiat, tulosohjaus, periaatepäätökset sekä valtionapu- ja muut ohjeet)
 - tarvittavat muutokset hankintojen johtamisessa ja resursoinnissa
 - innovatiivisten julkisten hankintojen osaamisen parantaminen
 - konkreettisten ja mitattavien tavoitteiden asettaminen sekä niiden seuranta (tavoitteiden seuranta voi kohdistua esimerkiksi kestävien ja innovatiivisten hankintojen määrään, osaamistason nousuun ja tehtyjen hankintojen vaikuttavuuteen).
 - innovatiivisten julkisten hankintojen hyödyntäminen ja yhteistyön lisääminen erityisesti kaikille hallinnonaloille yhteisillä läpileikkaavilla alueilla

- (hiilineutraalisuustavoite, palvelujen ja prosessien digitalisointi, datan hyödyntäminen)
- yhteistyön lisääminen yritysten kanssa ja strategisten kumppanuuksien ja kokeilujen hyödyntäminen
- erilaisten riskienhallinnan välineiden ja kannusteiden kehittäminen

2) Kehitetään ja vakiinnutetaan KEINOn toiminta hankintojen osaamisen ja johtamisen parantamiseksi (KEINO 2.0) (TEM, YM, VM, muut ministeriöt)

Keskeisenä alustana innovatiivisten julkisten hankintojen edistämisessä on KEINO, jonka päätehtävät ovat osaamisen ja hankintojen strategisen johtamisen parantaminen, yritysyhteistyön lisääminen ja mittaamisen ja seurannan kehittäminen. Se toteuttaa meillä olevan 3. toimintakauden työsuunnitelman mukaisesti jo monia tämän suunnitelman toimenpiteitä. KEINOn palvelut ovat sekä kunta- että valtiosektorin toimijoiden hyödynnettävissä

KEINO-osaamiskeskuksella on rahoitusta nykypäätöksillä 5/2021 saakka. Tämän suunnitelman toimenpiteiden toteuttaminen esitettyssä laajuudessa edellyttää päätöstä KEINOn jatkorahoituksesta. Myös kansallisen hankintastrategian toimeenpanossa hyödynnetään KEINOa.

KEINO 2.0 toimintamallin valmistelussa kiinnitetään huomiota osaamiskeskuksen toiminnan strategisuuteen, vaikuttavuuteen, joustavuuteen sekä rahoitusmallin ja ohjauksen virtaviivaistamiseen. Lisäksi hyödynnetään synergioita Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskuksen kanssa. Vaikuttavuusinvestoimisen mallit mahdollistavat sekä julkiselle sektorille että yrityksille uusien, vaikuttavien ratkaisujen kehittämisen yksityisen pääoman avulla.

Toimenpiteet:

- Valmistellaan KEINO 2.0 toimintamalli. Valmistelussa kiinnitetään huomiota osaamiskeskuksen toiminnan strategisuuteen, vaikuttavuuteen, joustavuuteen sekä rahoitusmallin ja ohjauksen virtaviivaistamiseen.

3) Hyödynnetään kansallisia strategiaprosesseja markkinakysynnän kokoamiseen, kansallisten kokonaisratkaisujen edistämiseen ja referenssimarkkinoiden synnyttämiseen. (TEM, muut ministeriöt)

Kansallisten kokonaisratkaisujen edistäminen edellyttää, että julkinen sektori on merkittävä asiakas asianomaisella liiketoiminta-alueella ja että julkisella sektorilla on kykyä ja halua edesauttaa uusien kokonaisratkaisujen sekä markkinoiden kehittymistä. Olennaista

kokonaisratkaisujen kehittämisessä on, että tarpeita tunnistetaan, kehitetään ja toimeenpannaan yhdessä hankintayksiköiden, alueiden ja elinkeinoelämän kanssa. Innovaatiotarpeita ja -mahdollisuuksia voidaan tunnistaa kansallisissa strategia- ja ohjelmaprosesseissa.

Toimenpiteet:

- Yhteistyössä Aurora AI tekoälyohjelman kanssa konkretisoidaan toimet innovatiivisten julkisten hankintojen hyödyntämiseksi Aurora AI -palveluekosysteemien kehittämisessä (VM ja TEM)
- Kaupunkien ekosysteemisopimuksiin sisällytetään innovatiiviset julkiset hankinnat yhdeksi välineeksi innovaatioekosysteemien kehittämisessä ja tki-toiminnan vaikuttavuuden lisäämisessä. Erityisenä tavoitteena on hyödyntää kaupunkien isot tulevaisuusinvestoinnit innovaatioiden kehitysalustoina. (TEM ja kaupungit)
- Terveysalan kasvustrategian (2020-2023) päivitetty tiekartta sisältää toimenpiteen innovatiivisten julkisten hankintojen hyödyntämiseen terveysalan tavoitteiden saavuttamisessa. Kotimainen sote-palvelujärjestelmä nähdään tärkeänä kehitysympäristönä ja referenssinä kotimaisille innovaatioille. Yhdessä tiekartan toimeenpanijoiden kanssa tunnistetaan relevantit alueet ja vastuutahot sekä valmistellaan kohdennettuja toimia yhteistyössä KEINO-osaamiskeskuksen kanssa. (TEM, STM)
- Tunnistetaan konkreettisia yhteistyömahdollisuuksia muiden tahojen kanssa (esim. Kiertotalouden edistämishjelma, toimialojen vähähiilisyystiekartat, liikenteen kasvuohjelma, Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskuksen koordinoimat vaikutusten hankintahankkeet jne.).

4) Kehitetään innovatiivisten julkisten hankintojen määrän mittaamista (KEINO)

Innovatiivisten julkisten hankintojen mittaamisen ja seurannan kehittäminen on tärkeää politiikkatoimien vaikuttavuuden arvioimiseksi ja oppimisen mahdollistamiseksi.

- Toteutetaan kysely innovatiivisten julkisten hankintojen määrästä vuonna 2020. Ensimmäinen mittaus on tehty syksyllä 2018. Täydennetään molempien vuosien kyselyitä syvällisemmällä innovatiivisten hankintojen analyysillä.
- Toteutetaan jatkuva automatisoitu kysely niille hankintayksiköille, jotka ovat Hilma-hankintailmoitusta tehdessä ilmoittaneet hankinnassa huomioidun innovaationäkökohtia. Kysely täydentää ja syventää tietoa siitä, mitä innovatiivisuus ao. hankinoissa tarkoittaa.

5) Selvitetään mahdollisuudet hajauttaa innovatiivisten hankintojen riskiä laajemmalle esimerkiksi riskirahastojen perustamisen kautta (TEM, VM, YM yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa)

Uusien ratkaisujen hankintaan liittyy monenlaista epävarmuutta ja usein myös alkuinvestointi on suurempi kuin jo markkinoilla olevien ratkaisujen ja teknologioiden hankinnassa. Tämä voi toimia esteenä uusien ratkaisujen hankinnalle. Erilaiset riskinjoon mekanismit voivat olla apuna madaltamassa tätä estettä.

Toimenpiteet:

- Teetetään selvitys innovatiivisten julkisten hankintojen riskin jakamisen keinoista
- Selvitetään mahdollisuuksia hyödyntää valmisteilla olevaa ilmastorahastoa kestävien, erityisesti hiilineutraalisuustavoitetta edistävien hankintojen riskien jakamiseen

6) Verkotetaan KEINO osaksi kansallista EU-ohjelmien yhtenäistä neuvontapalvelua EU-rahoituksen ja -verkostojen paremmaksi hyödyntämiseksi (TEM, KEINO)

Innovatiiviset julkiset hankinnat ovat väline kehittää parempia palveluita ja edistää laajempien yhteiskunnallisten kehitystavoitteiden toteutumista ja samalla edistää yritysten t&i-toimintakykyä. Niiden edistämiseen voidaan käyttää myös useiden eri EU-rahoitusohjelmien tarjontaa (ml. tutkimuksen ja innovaatioiden puiteohjelma Horisontti Eurooppa ja InvestEU). Verkottamalla KEINOn osaaminen ja kansallinen hankintaverkosto kansalliseen EU-ohjelmien yhtenäiseen neuvontapalveluun voidaan entistä paremmin hyödyntää EU-ohjelmien rahoitusta ja verkostoja innovatiivisten julkisten hankintojen edistämisessä. Näin tieto EU-tason tarjonnasta leviää laajemmin eri EU-ohjelmien asiantuntijoille ja hankintaorganisaatioille. Samalla kasvatetaan myös innovatiivisten julkisten hankintojen osaamisverkoston kyvykkyksiä ja mahdollistetaan hankkijoiden osaamisen hyödyntäminen laajemminkin t&i-toimijoille.

- Verkotetaan KEINOn osaaminen kansalliseen EU-ohjelmien yhtenäiseen neuvontapalveluun EU-rahoituksen ja -verkostojen paremmaksi hyödyntämiseksi

B) Hankintojen osaamisen ja johtamisen parantaminen sekä yritysyhteistyön kehittäminen (KEINO)

KEINO kehittää kestäviin ja innovatiivisiin hankintoihin liittyvää osaamista, johtamista, mitaamista sekä niiden tueksi toimintamalleja ja työkaluja hankintayksiköiden hyödynnettäväksi sekä auttaa niiden toimeenpanemisessa.

7) Parannetaan innovatiivisten julkisten hankintojen osaamista ja kyvykkyyksiä

Hyvä ja monipuolinen hankintaosaaminen on yksi innovatiivisten hankintojen tekemisen perusedellytyksistä. Lisäksi tarvitaan tietoa ja osaamista markkinoista, uusista ratkaisuista ja teknologioista sekä toimintatapoja ja välineitä tehdä yhteistyötä yritysten, tutkimusorganisaatioiden ja muiden hankintayksiköiden kanssa.

Toimenpiteet:

Jatketaan ja vahvistetaan

- KEINO-akatemia (vaikuttavien julkisten hankintojen kehitysohjelma) toimintaa vuosien 2019-2020 akatemian kokemusten pohjalta. Tavoitteena on laajentaa KEINO-akatemiaa toimintaa.
- alueellisista KEINO -muutosagenttitoimintaa kehittämällä toimintamallia ja koordinaatiota siten, että agentit pystyvät toimimaan vaikuttavammin alueilla sekä tuomaan paremmin tietoa alueiden tarpeista KEINOLle.
- erilaisten innovatiivisten hankintojen toimintamallien, menetelmäkuvausten ja käytännön välineiden (esim. tiekartat, pelikirjat, malliasiakirjat) valmistelua hankintayksiköiden hyödynnettäväksi sekä niiden toimeenpanon tukemista.
- yhteistyötä eri koulutuksen järjestäjien kanssa (ammattikorkeakoulut, yliopistot) kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen opintokokonaisuuksien valmistelemiseksi ja saamiseksi osaksi eri opintokokonaisuuksia.

Käynnistetään

- KEINO-akatemia toinen opintokokonaisuus (KEINO-akatemia 2) syksyllä 2020
- temaattisia KEINO-akatemioita valmistellaan tarvelähtöisesti syksyllä 2020. Ensimmäinen pilotti ”vähähiilisten hankintojen toteuttamo” käynnistyy syksyllä 2020. Muita mahdollisia ovat aiheita ovat esimerkiksi kiertotalous, sote-palvelut, digitaaliset palvelut. Näitä valmistellaan ja toteutetaan yhteistyössä ministeriöiden, kuntien ja muiden toimijoiden kanssa.

Osana kansallisen hankintastrategian (Hankinta Suomi) toimeenpanoa on käynnistymässä useita hankintojen osaamisen kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä, esimerkiksi

hankintojen osaamiskartoitus komission ECF-työkalua hyödyntäen sekä hankintojen peruskoulutukseen ja yliopistotasoiseen tutkimukseen liittyvät kehitystoimet. Nämä täydensivät tämän suunnitelman toimeenpanon puitteissa jatkettavia ja käynnistettäviä toimia.

Aikataulu ja resurssit:

KEINO-osaamiskeskuksen 3. kauden toimintasuunnitelma ajalle 3/20-5/2021 sisältää seuraavat toimenpiteet

- KEINO-akatemia 2 (valmistelu käynnissä)
- Vähähiilisten hankintojen toteuttamo (temaattinen KEINO-akatemia), käynnistyy syksyllä 2020
- KEINO -muutosagenttitoiminta 15:lla alueella (toiminnan koordinointi ja vahvistaminen) 12/2020 saakka
- Teemakohtaiset osaamisen kehittämistoimet (innovatiiviset hankintamenetelyt, vähähiiliset hankinnat)
- Teema- tai toimialakohtaiset kehittäjäryhmät

Toimenpiteiden jatkaminen 5/2021 eteenpäin ja uusien toimenpiteiden käynnistäminen edellyttävät päätöstä KEINOn jatkorahoituksesta:

- Temaattisten KEINO-akatemioiden valmistelu (käynnistetään syksyllä 2020).

8) Kehitetään uusia malleja yritysysteistyöhön

Innovaatioiden edistäminen hankintojen kautta edellyttää julkisen sektorin ja yritysten sekä tutkimusorganisaatioiden tiiviimpää yhteistyötä. Yhteistyön toteutukseen tarvitaan uusia yhteistyömalleja, jotka tuovat kaikkien osapuolten osaamisen ja tavoitteet yhteen parhaan ratkaisun löytämiseksi. Hankinnoilla voidaan edistää yksittäisten yritysten liiketoiminnan kehittymisen ja kasvun lisäksi liiketoimintaekosysteemien kehittymistä.

Toimenpiteet:

Jatketaan ja vahvistetaan

- Julkisen sektorin ja yritysten välisen yhteistyön kehittäminen osana KEINO-kehittäjäryhmätoimintaa
 - uudet toimintamallit ja käytännön välineet yritysysteistyöhön
 - oppien ja parhaiden käytänteiden jakaminen, ratkaisujen skaalautumisen edistäminen
 - tuki kansallisten kokonaisratkaisujen kehittämiselle
- Uusien yhteistyömallien kehittämistä vaikutustenhankintahankkeissa. Vaikutusten hankinta mahdollistaa uudenlaiset riskinjak-, kannustin- ja sopimusmallit julkisen sektorin organisaatioiden ja yritysten välille.

Käynnistetään

- Käynnistetään kokeilu- ja pilottihankkeita, joissa edistetään alueellisten ja kansallisten liiketoimintaekosysteemien muodostumista hyödyntämällä innovatiivisia julkisia hankintoja yhteiskehittämisen alustana. Tavoitteena on uusien ratkaisujen käyttöönotto ja skaalaus sekä niiden pilotointi aidossa ympäristössä julkisella sektorilla. Aiheiden tunnistamisessa hyödynnetään työ- ja elinkeinoministeriön kasvuportfoliotyötä ja toteutuksessa hyödynnetään valmisteilla olevia ekosysteemisopimuksia.
- Kehitetään datapohjaisia menetelmiä, joilla kohtautetaan hankkijoiden tarpeet sekä yritysten tarjonta ja innovaatiopotentiaali. Toteutetaan pilotti, jossa yhdistetään tietoa eri datalähteistä (potentiaalisesta toimittajakentästä, hankinnoista sekä kilpailutukset voittaneista yrityksistä). Hankintayksiköt voivat hyödyntää tietoa jo hankinnan valmisteluvaiheessa.
- Selvitetään toimintamallia, jonka avulla on mahdollista koota julkisten hankintayksiköiden alueellisia innovaatiotarpeita ja tuoda yritykset mukaan tuotamaan niihin ratkaisuja ns. innovation broker – toiminto. Selvitetään mahdollisuuksia toteuttaa EU-hankkeena yhteistyössä muiden osaamiskeskusten kanssa (Hollanti, Saksa, Itävalta). Alustava yhteistyö käynnistetty keväällä 2020.
- Selvitetään yritysten osaamisen kehittämiseen liittyvät tarpeet innovatiivisten julkisten hankintojen osalta.

Kansallisessa hankintastrategiassa on lisäksi useita toimenpiteitä julkisen sektorin ja yritysten välisen yhteistyön lisäämiseen (muun muassa hankintayksiköiden avoimen ja ennakkoivan viestinnän lisääminen tulevista hankintatarpeista esim. yhteisen sähköisen alustan muodossa.) Hankintastrategian toimeenpanossa yhtenä toimenpiteenä on myös lisätä tutkimusta julkisten hankintojen markkinavaikutusten arvioinnista sekä markkinoiden toimivuudesta. Ko. toimet tukevat tämän suunnitelman pohjalta käynnistyviä toimenpiteitä.

Aikataulu ja resurssit

- KEINO-osaamiskeskuksen 3. kauden toimintasuunnitelma ajalle 3/2020-5/2021 sisältää seuraavat toimenpiteet:
 - yritysyhteistyön kehittäminen osana KEINO-kehittäjäryhmätoimintaa (esim. toimintamallien ja työkalujen kehittäminen)
 - Toteutetaan datapohjaisten menetelmien pilotti (yritysten innovaatiopotentiaali) keväällä 2020.
- Toimenpiteiden jatkaminen 5/2021 eteenpäin ja uusien toimenpiteiden käynnistäminen edellyttävät päätöstä KEINOn jatkorahoituksesta:
 - Kokeilu- ja pilottihankkeiden käynnistäminen alueellisten liiketoimintaekosysteemien edistämiseksi
 - Selvitys innovation broker- toimintamallista

9) Kehitetään hankintojen vaikuttavuuden mittaamista

Innovatiivisten hankintojen edistämisessä hankintojen vaikuttavuuden osoittaminen on tärkeää. Hankintayksiköt todennäköisemmin ottavat käyttöön innovatiivisia menetelmiä ja hankkivat markkinoilta innovatiivisia ratkaisuja, mikäli niistä on todennettavissa sekä taloudellisia että asiakkaisiin kohdistuvia myönteisiä vaikutuksia. Vaikuttavuuden mittaamisen tarpeet ovat kansallisesti yhtenäisiä, joten on järkevää, että niitä kehitetään yhdessä ja että hankintayksiköt voivat hyödyntää näitä kansallisesti kehitettyjä malleja oman toimintansa tukena.

Toimenpiteet:

Jatketaan ja vahvistetaan

- Hankintojen vaikuttavuuden mittaamisen kehittämistä sekä hankintayksikkötasolla että hankintakohtaisesti (KEINO-akatemia ja Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskuksen koordinoimat vaikutusten hankinnan hankkeet).
- Erilaisten työkalujen ja laskureiden kehittäminen, testaus ja käyttöönotto ml. Hankintaluotsi ja sen pilotointi osana KEINO-akatemiasa. Hankintaluotsin avulla organisaatio pystyy muun muassa osallistamaan sidosryhmiä hankintalinjausten luomiseen, tunnistamaan strategisimmat hankintakategoriat/kokonaisuudet/hankinnat, vertailemaan kestäviä ja innovatiivisia hankintoja edistäviä toimenpiteitä ja etsimään tarpeisiinsa sopivia ratkaisuja.
- Vaikuttavuusinvestoimisen osaamiskeskuksen tekemän yhteiskunnallisen hyödyn mallinnus –konseptin hyödyntämistä (ks. <https://tem.fi/voimavarojen-hankinnan-suunnittelun-tueksi>).

Käynnistetään

- Innovaatiopotentiaalin kehikon muodostaminen, jossa tuloksena malli, jolla hankintaan sisältyvää innovatiivisuutta voidaan kuvata ja mitata niin kansallisella tasolla kuin organisaatiokohtaisesti moniulotteisesti.

Hankintojen mittaamiseen liittyen on suunnitteilla useita kansallisia toimia osana kansallisen hankintastrategian valmistelua ja toimeenpanoa. Yhtenä toimenpiteenä on jo käynnistynyt VNTEAS – selvitys, jossa tavoitteena on analysoida julkisten hankintojen kokonaisvolyyymi ja luoda yleisesti hyväksytty, tarkkaan määritelty ja säännöllisesti toistettava menetelmä vuotuisen kokonaisvolyymin laskemiseksi. Selvitys huomioidaan tämän suunnitelman toteutuksessa.

Aikataulu ja resurssit

- KEINO-osaamiskeskuksen 3. kauden toimintasuunnitelma ajalle 3/2020-5/2021 sisältää seuraavat toimenpiteet:
 - Toteutetaan kysely innovatiivisten julkisten hankintojen määrästä v. 2020 aikana.
 - Hankintaluotsin kehittäminen ja pilotointi osana KEINO-akatemiaa.
 - Innovaatiopotentialikehikko v. 2020 aikana
- Toimenpiteiden jatkaminen 5/2021 eteenpäin ja uusien toimenpiteiden käynnistäminen edellyttävät päätöstä KEINOn jatkorahoituksesta:
 - Pilottien ja selvitysten pohjalta tehdään päätökset jatkotoimista

10 Kehitetään käytännön kannusteita sekä riskienhallinnan välineitä

Uusien ratkaisujen hankintaan liittyy tavanomaista hankintaa suurempi riski. Riskienhallinnan näkökulmasta riskit tulisi kohdistaa sille, joka pystyy ne parhaiten hallitsemaan. Tärkeitä käytännön välineitä riskienhallintaan ovat osaamisen parantaminen, hankinnan huolellinen suunnittelu ja monipuolinen vuorovaikutus hankintaprosessin aikana sekä kannusteet ja kokemusten jakaminen. Usein myös alkuinvestointi on suurempi kuin jo markkinoilla olevien ratkaisujen ja teknologioiden hankinnassa, mikä voi toimia esteenä uusien ratkaisujen hankinnalle. Erilaiset riskinjoon toimintamallit voivat olla apuna madaltamassa tätä estettä.

Toimenpiteet:

Käynnistetään

- kaksi käytännönläheistä selvitystä:
 1. riskienjoon välineet, toimintamallit ja hyvät käytänteet innovatiivisten julkisten hankintojen käytön edistämiseksi
 2. välineet, toimintamallit ja hyvät käytänteet kannusteisiin innovatiivisten julkisten hankintojen edistämiseksi
- selvitysten pohjalta toimintamallien ja työkalujen valmistelu hankintayksiköiden käyttöön

Aikataulu ja resurssit

KEINO-osaamiskeskuksen 3. kauden toimintasuunnitelma ajalle 1.3.2020-31.5.2021 sisältää seuraavat toimenpiteet

- selvitykset riskienjoosta ja kannusteista 2020.

5 Tarvittavat voimavarat (resurssit ja rahoitus)

Suunnitelman toimeenpano edellyttää valtioneuvoston, ministeriöiden ja hallinnonalojen sekä kuntien ja kuntayhtymisen sitoutumista toimeenpanoon, riittävien voimavarojen varmistamista sekä meneillään olevien muiden strategia- ja ohjelmaprosessien hyödyntämistä.

Suunnitelmaa toteutetaan yhteistyössä valtiovarainministeriön ja Suomen Kuntaliiton johdolla valmisteltavan kansallisen hankintastrategian (Hankinta-Suomi) toimeenpanon kanssa. Strategia valmistuu syksyllä 2020.

Tämän suunnitelman toimenpiteiden toteuttaminen esitetyssä laajuudessa edellyttää päätöstä KEINOn jatkorahoituksesta.

Suunnitelman toimeenpano ja vaikuttavuus edellyttävät yhteistyötä laajasti eri sidosryhmien kanssa. Monipuolinen viestintä on tärkeä keino eri toimijoiden sitouttamiseen ja toimenpiteiden vaikuttavuuden lisäämiseen. Tässä voidaan hyödyntää sekä ministeriöiden omia, että KEINOn viestintäresursseja.

6 Suunnitelman toimeenpanon ohjaus ja tuki

Suunnitelman toimeenpanon tukena hyödynnetään KEINOn ohjausryhmää täydennettynä tarkoituksenmukaisilla muilla toimijoilla.

7 Hallitusohjelman tavoitteiden seuranta ja vaikuttavuus

Suunnitelman toteutusta seurataan osana työ- ja elinkeinoministeriön hallitusohjelman toimeenpanon seurantaa ja suunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan. Suunnitelmaa toteutetaan ajalla 2020-2023.

Suunnitelman toteutusta seurataan myös osana kansallisen hankintastrategian (Hankinta-Suomi) seurantaa siltä osin, kuin tavoitteet ja toimenpiteet sisältyvät valtioneuvoston periaatepäätökseen.

Koronaviruspandemialla voi olla vaikutuksia toteutusaikatauluihin.

Hallitusohjelman 10 prosentin innovatiivisten julkisten hankintojen määrällisen tavoitteen toteutumista seurataan:

- KEINO-osaamiskeskuksen toteuttama kysely 2020
 - alkumittaus toteutettu syksyllä 2018. Kysely toteutetaan seuraavan kerran v. 2020. Kyselyn kautta saatua tietoa innovatiivisista hankinnoista syvennetään haastatteluin perehtymällä erityisesti markkinoiden kannalta uusiin tai merkittävästi parannettuihin ratkaisuihin.
- HILMA-tietokanta
 - seurataan niiden hankinta-ilmoitusten määrän kehittymistä, jotka ilmoittajan mukaan sisältävät innovatiivisuutta. Hilman tietoa täydennetään kyselyllä hankintaorganisaatiolle. HILMA-tiedoista voidaan raportoida kerran kalenterivuodessa.

8 Suunnitelman valmistelu

Suunnitelma on laadittu työ- ja elinkeinoministeriön johdolla yhteistyössä ministeriöiden ja sidosryhmien kanssa.

Luonnosta suunnitelmaksi on käsitelty 29.6.2020 työ- ja elinkeinoministeriön innovaatiot ja yritysrahoitus -osaston johtoryhmässä ja TEM:n virkamiesjohtoryhmässä 27.7.2020. Lisäksi suunnitelmaa on käsitelty KEINO-työvaliokunnassa 8.5.2020 ja KEINO-ohjausryhmässä 6.5.2020.

Ministeriöillä ja muilla sidosryhmillä on ollut mahdollisuus kommentoida suunnitelmaluonnosta 25.2.–10.3.2020 välisenä aikana. Lausuntoja saatiin 18 kappaletta. Suunnitelmaa täydennettiin ja tarkennettiin saadun palautteen pohjalta.

Valmistelun aikana on käyty taustakeskusteluja ministeriöiden ja sidosryhmien kanssa (Elinkeinoelämän keskusjärjestö, Teknologiateollisuus, Suomen Yrittäjät, Suomen Yrittäjien hankinta-asiamiesverkosto, VTV). Lisäksi on järjestetty kaksi työpajaa syksyllä 2019. Ensimmäiseen 14.11. pidettyyn työpajaan osallistuivat keskeiset ministeriöt ja niiden alaisia laitoksia ja virastoja, KEINO-osaamiskeskuksen toimijat sekä kuntaedustajat KEINO ohjausryhmästä. Toiseen työpajaan 5.12. osallistuivat Elinkeinoelämän keskusliitto ry., Teknologiateollisuus ry., Suomen Yrittäjät ry., Lääketeollisuus ry., Palvelualojen työnantajat Palta ry, Kuntaliitto Oy sekä hankinta-asiamiehiä/KEINO-muutosagentteja.

Julkiset hankinnat yhteiskunnan tärkeiden kehitystavoitteiden toteutuksessa

Suunnitelma innovatiivisten julkisten hankintojen käytön lisäämiseen, palvelujen kehittämiseen sekä kestäväan kasvuun

Hallitusohjelma sisältää strategisen tavoitteen: Suomi tunnetaan teknologisen kehityksen, innovatiivisten hankintojen ja kokeilukulttuurin edelläkävijänä. Innovatiiviset julkiset hankinnat nähdään tärkeänä tapana edistää yhteiskunnallisten kehitystavoitteiden kuten sosiaalisten, ilmasto- ja kestäväan kehityksen tavoitteiden toteutumista sekä tukea julkisen sektorin uudistumiskykyä. Hallitusohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi lisätään innovatiivisten hankintojen käyttöä ja kehitetään sitä kautta palveluja, luodaan kasvua ja mahdollistetaan referenssimarkkinoiden kehittymistä.

Innovatiivisten julkisten hankintojen määrän kasvattaminen kymmeneen prosenttiin kaikista hankinnoista ja niiden hyödyntäminen yhteiskunnallisten kehitystavoitteiden toteutuksessa edellyttää valtio- ja kuntasektorin laajaa sitoutumista hankintojen hyödyntämiseen uusien ratkaisujen kehittämisessä, muutoksia hankintojen johtamisessa ja resursoinnissa sekä osaamisen parantamista. Hallitusohjelmatavoitteiden sekä kansallisen hankintastrategian innovaatiotavoitteiden toteuttamiseksi työ- ja elinkeinoministeriö on yhteistyössä sidosryhmien kanssa laatinut innovatiivisten julkisten hankintojen toimenpidesuunnitelman.

Verkkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-781-6

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi